הלכה · משנה תורה · מפרשים · שער המלך · ספר זרעים

שער המלך על משנה תורה, הלכות מעשרות

רבי יצחק נוניס בילמונטי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שער המלך על משנה תורה, הלכות מעשרות

רבי יצחק נוניס בילמונטי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שער-המלך-על-משנה-תורה-הלכות-מעשרות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ד 4
פרק ג 8
הלכה ג 8
הלכה ה 10
פרק ה 10
הלכה כג 10
פרק ו 15
הלכה ה 15
פרק ט 16
הלכה ב 16
פרק יא 21
הלכה ט 21

פרק א

הלכה ד

אין מוציאין המעשר מיד הכהנים שנא' כו'. זה מבואר בספרי ס' קרח הביאו מוהר"י קורקוס ז"ל ע"ש וכן מבואר מהירושלמי פ"ה דמעשר ב' דגרסינן התם ואע"ג דאת אומר אין נותנים מעשר לכהן מודה שאין מוציאין מידם מ"ט תקחו מאת בני ישראל כו' יעוין שם. ואולם מדברי רש"י ז"ל פ' האי"מ דנ"ח ע"ב ד"ה לא דכ"ע שכתב וז"ל יזכה אבי אמו בתרומות ומעשרות שבו שאף מעשר ראשון לכהנים מדקנסינהו עזרא ללוים עכ"ל מבואר דס"ל דכהן המפריש מעשר מטבלו חייב ליתנו ללוי מד"ת קודם דקנסינהו עזרא והנראה דלעיל שם דמוקמינן למתני' דהמקדש בתרומות ובמעשרות כו' בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו לא הוצרך רש"י לפרש כן משום דאיכא למימר דתלמודא חדא מינייהו נקט לחלוקת מקדש בתרומות ובמעשרות דקתני מתני' מיירי נמי בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו לוי וכן כתב הריטב"א שם ומבואר מדברי הריטב"א ג"כ דקאי בשיטת רש"י ז"ל דכהן המפריש מעשר מטבלו חייב ליתנו ללוי מד"ת ושלא כדעת רבינו והדבר תמיה דמאחר דבספרי ובירושלמי מבואר כדברי רבינו ז"ל מנ"ל לדחות הספרי והירושלמי מהלכה מאחר שבתלמודא דידן לא אשכחן דפליג ומההיא דגרסינן פ' הזרוע דקל"א ע"ב ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע כו' אין מוציאים לא מכהן לכהן כו' הא מלוי לכהן מוציאין אלמא איקרי עם כגון הזרוע ולא זרוע ומאי ניהו מעשר ראשון כו' היה נראה להוכיח ג"כ כדעת רבינו ז"ל דאין מוציאין המעשר מיד הכהן דאי כדעת רש"י קשה דאי ברייתא במעשר ראשון מיירי אמאי אין מוציאין מכהן והא ודאי יש לומר דהיא גופא הוא דפריך התם בתר הכי מעשר ראשון דלוי הוא כלומר ואמאי אין מוציאין מכהן ומשני דברייתא ר"א היא הן אמת שרש"י ז"ל פירש שם וז"ל ופריך מעשר ראשון דלוי הוא ואמאי אין מוציאין אותו מידו לתתו לכהן יע"ש כנראה דס"ל דפרכא דתלמודא היינו אדייוקא דברייתא דדייקינן מינה הא מלוי לכהן מוציאין ולפי דעתו ז"ל עדיפא מינה הי"ל לפרש דאמאי אין מוציאין מכהן והנראה אצלי שרש"י והריטב"א ז"ל ס"ל דתלמודא דידן פליג אירושלמי ואספרי מההיא דגרסינן פ' הספינה דף"א ע"ב דפרכינן התם אמתני' דקתני הקונה אילן אחד בתוך שדה של חברו מביא ואינו קורא ודילמא לאו בכורים נינהו וקא מפקע להו מתרומות ומעשרות דמפרק להו בשלמא תרומה גדולה לכהן מעשר עני יהיב ליה לכהן עני אלא מעשר ראשון דלוי הוא למאן יהיב ליה דיהיב ליה לכהן וכראב"ע דאמר כו' והשתא קשה לדעת רבינו דס"ל דכהן המפריש ממעשרותיו אינו חייב ליתנו ללוי אדמוקי למתני' כראב"ע אמאי לא מוקי לה ככ"ע וכדיהיב ליה

להני בכורים לכהנים כשהן בטבלייהו דכי מפרשי כהנים בתר הכי לא מחייבי ליתנו ללוי אלא מוכח דתלמוד' דידן ס"ל דאף כהן המפריש חייב ליתן מעשר ללוים מש"ה דחו להיא דספרי והירושלמי ז"ל ומ"מ אכתי יש לדחות ולחלק דלא פליגא תלמודא דידן והספרי והירושלמי דע"כ ל"ק בספרי דאין מוציאין מיד הכהנים אלא דוקא בכהן המפריש מעשר מגורן שלו וא"נ בלקחן מישראל קודם שבאו לעונת המעשרות אמנם כל שבאו לעונת המעשרות בעודם ביד ישראל הרי חל חיובא עלייהו ליתנן ללוי בעודם ביד ישראל ותו לא פקע מיניה חיובא וחייב הכהן ליתנן ללוי ומש"ה הוצרך תלמודא לאוקמי למתני' דוקא כרבא אלא דמסתמיות דברי רבינו ז"ל נראה דבכל גוונא אינו חייב להפריש כנ"ל ודוק:

וכל מתנות כהונה אין מוציאין אותן מכהן לכהן כתב מרן כ"מ וז"ל אך קשה דתניא בתר הכי זה הכלל כל דבר שבקדושה כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה מוציאין אותן מידו לידו כו' וי"ל שראה רבינו לדחות ברייתא מקמי מתני' דסוף פ"ק דפאה כו' הנה דברי מרן ז"ל תמוהים דכנראה שהבין דמוציאין דקתני בברייתא מוציאין מכהן לכהן קאמר וזה ודאי ליתא שהרי בפי' כתב רש"י ז"ל שם בד"ה כל דבר וז"ל כגון תרומה וכיוצא בהן מוציאין מיד לוי לכהן הרי דס"ל דמוציאין דברייתא לאו מכהן לכהן קאמר אלא מלוי לכהן אבל מכהן לכהן אין מוציאין ואם כן מאי ק' ליה על רבינו ז"ל וכן מבואר גם כן ממ"ש רש"י ז"ל פ' האיש מקדש דף הנזכר ע"א ד"ה כמי שהורמו וז"ל וזכה הכהן בחייו בתרומה שבו שלא הוטל עליו אלא להפרישו ולקיימה לעצמו כו' ע"ש:

ומצאתי בשיטה כ"י למוהר"י בי רב ז"ל שם כתב וז"ל כגון שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו הק' הרשב"א דמונפשלייר ז"ל האי טבל ה"ד אם היא של אבי אמו כהן נמי היה חייב ליתנו לכהן אחר כדאמרינן במס' קידושין כל דבר שבקדושה מוציאין אותו מידו דתקנתא דרבנן היא דילמא פשע ואכיל לה בטבלה הואיל ותרומ' שלו לא מפריש לה ואם כן אפי' נפלו לו מבית אבי אמו כהן חייב ליתנו לכהן אחר ואין לו אלא טובת הנאה וי"ל כיון דתקנתא דרבנן היא דילמא אכיל ליה בטבלה דכהן אבי אמו הוא דגזרו אבל האי דישראל הוא ליכא למגזר דלמא אתי למיכל' בטבל' דישראל השתא לא אכיל תרומה אבל כהן דאכיל גזרו ומזה הפי' נשמר רש"י שכתב וזכה הכהן בחייו בתרומה שלו וא"ת האי דמוציאין אותו מידו נתרץ לדעת רש"י ולומר דכי אמרינן התם אין מוציאין מידו מלוי לכהן קאמר א"ד ז"ל יע"ש הנה מבואר שדעת הרשב"א כדעת מרן הכ"מ ז"ל וכן מבואר גם כן מדברי הרב החידושין ז"ל שם שנדפסו מחדש לאחד מן הראשונים שהיה בזמן הרשב"א ז"ל שכתב וז"ל והא דאמרינן כל דבר שבקדושה מוציאין אותו מידו התם

טעמא מאי דמימר אמר כיון שהתרומה מותרת לי למה לי להפרישה אבל ישראל כיון דאסירה ליה תרומה אין מוציאין מידו עכ"ד הרי מבואר דשני המאורות הללו מפרשים לברייתא דמוציאין מידו מכהן לכהן כדעת מרן ז"ל ולא כמ"ש רש"י מלוי לכהן ויש לתמוה על מוהר"י בי רב ז"ל איך לא סייע עצמו מדברי רש"י ז"ל דפרק הזרוע שכתב כן בהדיא ולדעתי נראה שיש להכריח כדברי רש"י ז"ל מסוגיא דפרק הזרוע דפריך התם לרב דמספ"ל אי לויים אקרו עם או לא מברייתא דקתני זה הכלל כל דבר שבקדושה כגון תרומה כו' ופרש"י ז"ל אלמא פשיטא ליה דלא אקרו עם ואין מוציאין מלוי לכהן והיכי מספ"ל לרב והשתא אם איתא דמוציאין מידו דקתני רישא דברייתא מכהן לכהן קאמר אם כן נימא דכי קתני סיפא אין מוציאין מכהן לכהן קאמר וכאידך ברייתא דקתני ושאר מתנות כהונה אין מוציאין מכהן לכהן כו' ולעולם דמלוי לכהן מוציאין משום דאיקרו עם אלא משמע ודאי דמוציאין דקתני ברישא דוקא מלוי לכהן קאמר אבל מכהן לכהן אין מוציאין דהשתא ע"כ כי קתני סיפא אין מוציאין אפי' מלוי לכהן קאמר ומשום הכי פריך שפיר אמנם אין להקשות עוד לדעת הרשב"א והרב בעל החידושין דאמרינן התם הזרוע ולא זרוע ומאי נינהו מעשר משמע דמעשר אין מוציאין מכהן לכהן ואמאי לא חששו חכמים במעשר דילמא אכיל לה בטבליה כי היכי דחששו בתרומה דהא ודאי בורכא היא דמעשר ודאי ע"כ מפריש לה כהן משום תרומת מעשר שבו דמחייב ליתנו לכהן אחר והילכך לא חיישינן וזה פשוט ולקושיא קמייתא יש ליישב לדעתם ז"ל דס"ל לתלמודא דע"כ ברייתא דקתני כל דבר שבקדושה כו' מוציאין וכל דבר שאינו בקדושה כו' אין מוציאין רישא וסיפא אכולהו קתני דמוציאין ואין מוציאין בין מכהן לכהן בין מלוי לכהן משום דאי מוציאין ואין מוציאין דוקא מכהן לכהן מירי קשיא דסיפא למה לי הא כיון דתני רישא כל דבר שבקדושה כו' מוציאין מכהן לכהן משמע ממילא דכל דבר שאינו בקדושה אין מוציאין מכהן לכהן ותו דתרתי ל"ל הא תני לה אידך בהדיא ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע כו' אין מוציאין מכהן לכהן אלא משמע ודאי דאין מוציאין דקתני סיפא אפי' מלוי קאמר דהשתא הוצרך סיפא למתניא בהדיא דאי מדיוקא דרישא דקתני כל דבר שבקדושה מוציאין הו"א דהכי דייקינן מיניה כל דבר שבקדושה מוציאין מכהן לכהן ומלוי לכהן הא כל דבר שאינו בקדושה אין מוציאין מכהן לכהן אבל מלוי לכהן מוציאין להכי תני סיפא בהדיא לאשמועינן דאין מוציאין כלל כנ"ל נכון ליישב לדעתם ז"ל ואדרבא ברייתא דקתני ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע אין מוציאין מכהן לכהן מסתייע שפיר לדעתם ז"ל דאי כדעת רש"י דתרומה אין מוציאין מכהן לכהן אמאי תני לה לחלוקה מכהן לכהן גבי הזרוע הא כיון דתרומה דהוי דבר שבקדושה אין מוציאין

כ"ש גבי זרוע אלא משמע דבתרומה מוציאין ולהכי תני לה גבי זרוע דוקא אחרי כותבי כל זה נדפס ובא ס' בגדי כהונה למוהר"א הכהן פרחייא ז"ל וראיתי לו שם בדף פ"ג ע"א שעמד על דברי מרן ז"ל והוקשה לו מה שהקשינו ודחה דבריו ז"ל ומתוך מ"ש הרואה יראה שדברי מרן יש להם על מה שיסמכו סמיכה דרבנן קדשי הנהו תרי אריותא ויש ליישב דבריהם כאשר כתבנו כנ"ל ואולם אכתי י"ל על הרשב"א ז"ל והרב החידושין ז"ל מה יענו למתניתין דספ"ק דפאה דקתני כהנים ולוים שלקחו את הגורן המעשרות שלהם דמוכח בהדיא דאין הכהן חייב ליתן תרומותיו לכהן אחר כמו שהכריח מרן ז"ל ואי ס"ל דמתניתין פליגא אברייתא דפרק הזרוע וכמ"ש מרן ז"ל לדעת רבינו אם כן מאי קשיא ליה בההיא דפרק האיש מקדש דמוקי למתניתין דהמקדש בתרומות כו' בישראל שנפלו לו מבית אבי אמו מההיא ברייתא דפרק הזרוע הא איכא למימר דמתניתין דקדושין פליגא אברייתא ואמתניתין דסוף פ"ק דפאה אלא משמע ודאי דס"ל דברייתא דפרק הזרוע הלכתא פסיקתא היא ואפשר לומר שהן ז"ל מפרשים למתניתין דפאה כפי' הראב"ד ז"ל שכתב בפ"ו מהלכות אלו הלכה ט"ו דמתניתין לאו משום קנסא אלא משום שאומר לו מנתא דכהן לא זבני לך יע"ש והמעשרות שלהם דקתני במתניתין לאו לענין שיהיו שלהן לגמרי קאמר שהרי מחוייב הוא ליתנו לכהן אחר מתקנתא דרבנן אלא לענין טובת הנאה שלהם דלא מצי בעל הגורן לאפוקניה מנייהו בע"כ כנ"ל:

אך קשה לי טובא לפי' הראב"ד ז"ל דכיון דקי"ל טובת הנאה אינה ממון ומתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין איך יכול להוציאו ממנו בע"כ ובהדיא כתבו רבינו ז"ל פי"ב מהלכות תרומות הלכה ט"ו דאם לקח הכהן שלא מדעת הבעלים זכה בהן מפני שטובת הנאה אינה ממון וצ"ע כעת ושוב ראיתי להרב מחנה אפרים הלכות טובת הנאה סימן א' שתמה עליו כן יע"ש ועוד נראה ליישב לדעתם ז"ל דס"ל בפי' דמתניתין כפי' רבינו ז"ל דהיינו משום קנסא וכדאיתא בירושלמי בהדיא וס"ל דמתניתין דקתני כהנים ולוים שלקחו את הגורן המעשרות שלהם מיתפרשה במעשרות דוקא ודייקא נמי מתני' דלא קתני התרומות ומעשרות שלהם משום דבתרומות ודאי חייבים ליתנן לכהן אחר מתקנתא דרבנן ואפילו בגורן שלהן אלא דוקא מעשרות הוא דקתני דהם שלהם משום דגבי מעשרות ליכא למיחש דילמא אכיל להו בטבלייהו דמכיון דתקון רבנן דמחייב ליתן התרומה לכהן אחר ע"כ מפריש המעשר כדי להפריש תרומת מעשר שבו וזה נראה לי נכון: אך קשה לי לפי שיטתם ז"ל מהא דתנן בפרק נושאין על האנוסה הגדילו התערובות ושחררו זה את זה כו' אינן חולקין על הגורן ומוכרין את התרומה והדמים שלהם ופירש"י ז"ל ומוכרין את התרומה תרומת תבואתן כשמפרישין אותה אין צריכים

לתתה לכהן אחר דכל חד אמר לכהן אייתי ראיה דלאו כהן אנא ושקול כו' יע"ש: והשתא לפי דעתם ז"ל קשה טובא שהרי ממה נפשך חייבים לתתם לכהן דאי כהנים נינהו הרי הם חייבים ואי ישראל נינהו הרי חייבים ואין להם בהם אלא טו"ה גרידא ושמא נאמר דכי תקון רבנן דחייבים לתנם לכהן אחר היינו דוקא בכהן ודאי ומטעמא דמימר אמרי כיון שהתרומה מותרת לי ל"ל לאפרשה אבל בספק כהן כיון דע"כ מפריש משום דאסור לאכול בתרומה מספק לא תקון רבנן כנ"ל:

פרק ג

הלכה ג

אחד ששה דברים כו' והחצר והשבת. בפרק המביא דל"ה בעא מיניה רבא מר"ן שבת מהו שתקבע למעשר מי אמרינן כיון דכתיב וקראת לשבת עונג קבעה אפילו בדבר שלא נ"מ או דילמא כו' ומסקינן כי אתא רבין אמר ר"י אחד שבת ואחד חצר כו' אין קובעין אלא בדבר שנ"מ כו' וראיתי בשיטת כ"י להמאירי ז"ל שכתב וז"ל ולענין חצר דאמרינן עלה דלא קבעה בתאנים שהכניסן לקצות מבעי' לן לאחר שיבשו מיהא ונ"מ מי קבעה להו חצר ממילא או דילמא כיון דבשעה שהכניס ליבש לא קבעתן תו לא מקבעי ואיכא מ"ד דתו לא קבעי וכדאמרינן דמערים אדם ומכניסם במוץ שלה ואע"ג דהדר וממרח לה בתוך ביתו תו לא מחייבי וכדאמרינן עלה בפסחים חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אע"פ שהן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין ואתינן עלה מטעמא דהכניסן במוץ שלהן ומדקאמר מלאה פירות אלמא בנמרחין קא מיירי וש"מ דאע"ג דנתמרחו תו לא אתי לידי חיוב אלא דמ"מ איכא למימר דלא דמי דהתם בשעה שהכניסן אין בהן חיוב דבמוץ שלהן נכנסה אבל הכא אי לאו דאינו מחשב הרי נ"מ וכי הכניסם אין בה מחוסר מעשה לגמר שלהן והילכך כי נגמרה מחשבתו מיהא מחייב והדברים נראין כן אלא שאין בידינו להכריע עכ"ל ומדברי התוספות שם בד"ה אחד שבת כו' שהקשה וז"ל וא"ת ומאי נ"מ כיון שאינו קובע אלא בדבר שנ"מ כו' נראה דס"ל דכי נ"מ אחר כך חצר קובע ממילא דאל"כ אמאי לא תי' דנ"מ היכא דהכניסן לחצר קודם שנ"מ דלאחר שיבשו ונ"מ שבת קובעת דאי לאו משום שבת כיון שבשעה שהכניסן לחצר לא נ"מ לא מיקבעי אלא משמע דס"ל דכל שנ"מ אח"כ חצר קבעה להו אלא דמ"מ קשה דאמאי לא תי' דנ"מ היכא שהכניסן במוץ שלה דלא קבעה להו חצר אח"כ לכ"ע וצריך לומר דעדיפא מינה קא משני ועיין בתוספות פרק השוכר את הפועלים דפ"ח ע"ב ד"ה שכתבו שם דדוקא בחיטין ושעורין שדרכן למרחן בשדה ולהכניסן לבית ממורחין אין

מחוייבין במעשר אלא אם כן ראו פני הבית ממורחין אבל קישואין ודילועין רגילות להכניסן לבית עם הפקוס והילכך כל שפסקן בבית נתחייבו במעשר והוכיחו כן מתוס' דהתם יע"ש וצריך לומר לדעת איכא מ"ד שכתב המאירי ז"ל דתאנים לקצות נמי דרכן לייבשן בשדה ולהכניסן לבית יבשים והילכך הו"ל כחיטין ושעורין אלא דאפילו הכי דחי המאירי ז"ל דכיון דבמחשבתו הדבר תלוי ולא מיחסר מעשה הוקבעו למעשר ודוק ובפשטא דשמעתא איכא למידק דמאי קא מבעיא ליה לרבא אי שבת קובעת בדבר שנ"מ הא פלוגתא דר"א ור"י היא דקתני היה אוכל באשכול וחשכה עליו ליל שבת ר"א אומר יגמור ר"י אומר לא יגמור ואי שמיע ליה לרבא ברייתא דקתני ר"ן או לא כשאמר ר"א יגמור בשבת יגמור אלא ממתין למ"ש ויגמור א"כ לכ"ע שבת קובעת בדבר שנ"מ ומאי קא מבעיא ליה: וראיתי בשיטה מקובצת למוהר"ב שכתב משם יש מפרשים דע"כ לא מבעיא ליה לרבא אלא דוקא בשיחדם לשבת אי אסורין למ"ש אבל בשבת עצמו פשיטא ליה דאסור ואפי' לא יחדם לשבת יע"ש ואם כן לפי זה יש ליישב קושיין דאיכא למימר דקא מבעיא ליה אליבא דר"א דס"ל יגמור למ"ש אם היינו דוקא בשלא יחדם לשבת אבל כל שיחדם לשבת אפילו ר"א מודה דאף למ"ש אסורין אלא דקשה טובא לפי י"מ הללו דאם כן מאי האי דקאמר מר זוטרא אף אנן נמי תנינן ועוד אמר ר"א עומד אדם על המוקצה כו' ומאי ראיה מייתי ממתניתין לבעייא דרבא הא התם בשבת גופיה מיירי מתני' ובשבת עצמו פשיטא ליה דאסור ולכן נראה דרבא ודאי שמיע ליה ברייתא דר' נתן דקאמר לא כשאמר ר"י יגמור ואפ"ה קא מבעייא ליה לרבא לדידן דקיימא לן כסתם מתניתין דקתני המעביר תאנים לקצות כו' דס"ל דחצר אינה קובעת בדבר שנ"מ מי נימא דשבת דינו כחצר או עדיפא מיניה דהשתא מתניתין דהיה אוכל בתאנים כו' ליכא למיפשט מידי דאיכא למימר דמאי דס"ל לר"א ור"י דשבת קובעת בדבר שנ"מ הוא משום דס"ל ג"כ דחצר קובעת בדבר שנ"מ אבל לדידן דקיימא לן כסתם מתניתין דהמעביר תאנים בחצר אינו קובעת בדבר שנ"מ הכא נמי שבת אינו קובעת: אך אכתי תימה לרב שימי בר אשי דקאמר לקמן ר"א קאמרת ר"א לטעמיה דקאמר תרומה קבעה וכ"ש שבת כו' והשתא קשה דאי שמיע ליה לרב שימי ברייתא דרבי נתן אמאי לא הקשה בפשיטות ר"א קאמרת ר"א לטעמיה דאית ליה חצר ושבת קובעין בדבר שלא נ"מ כדקאי רבי נתן ואמאי הוצרך להביא עצות מרחוק מתרומה דאי לא שמיע ליה ברייתא דרבי נתן אם כן תקשי ליה מתני' דקאמר ר"א אומר יגמור דס"ל דשבת אינה קובעת בדבר שלא נ"מ וליכא למימר דלעולם לא שמיע ליה ברייתא דרבי נתן אלא דס"ל דע"כ לא קאמר ר"א התם יגמור אלא משום דהתחיל בהתר ואם כן קשה דמאי פריך לקמן מר"א לר"א וצ"ע:

הלכה ה

במד"א בתבואה אבל בקיטניות כו'. כתב מרן פ"ק דביצה מימרא דאביי וכלישנא בתרא ופירש רש"י ז"ל וז"ל בהנהו הוא דמחייב ר"י לפי שהרבה כונסין אותו למלילות אבל בקיטני' סתם הכנסתם למירוח כו' ויש לדקדק טובא דאם כן מאי פריך בגמ' ממתני' דקתני מי שהיו לו חבילי תילתן כו' של טבל כו' אימא דע"כ לא קאמר אביי אלא בשאר קטניות דסתם הכנסתם למירוח אבל בתילתן כיון שאין דרך בני אדם לעשותן כרי ומירוח אלא נותנו מעט מעט בקדרה למתק ונותנו בעצמו כמ"ש רש"י ז"ל בד"ה לישמועינן ה"נ דאיסורייתא טבלה וי"ל בדוחק וצ"ע ובשיטה כ"י להמאירי ז"ל כתב על פי' רש"י ז"ל וז"ל ואין הדברים נראין דמיני קטניות ודאי לאו סתמייהו למירוח טפי מדגן ולא אף מדגן ומש"ה אית דמפרשי מחלוקת בשבולי' דתרומתן מן התורה אבל קטניות הואיל ותרומתן מדרבנן אף לאחר מירוחן איסורייתא לא טבלא בהו ומצי למיכל מינה אכיל' עראי עכ"ד ולהך פי' ניחא האי דפריך ממתני' דתלתן ודוק:

פרק ה

הלכה כג

היה אוכל באשכול וחשכה עליו ליל שבת כו'. הנה רבינו בפי' המ' פ"ח דתרומות מ"ג נראה דגריס בבבא שניה ר"י אומר יגמור ר"א אומר לא יגמור שכתב וז"ל וכמו כן מאמר ר"י יגמור ר"ל שיניחנו למטה ויגמור כו' ע"ש וכתב רש"ל ז"ל בס' יש"ש ס"י שכן נראה מדברי הר"ש שם ממה שהקשה שם וז"ל ומיהו ר"י בריש פ"ב דמעשרות אמר רבי יוחנן דשבת טובלת בפירות שליקטן שלא לצורך שבת וקדש עליהם שבת וצ"ל דלא אמרו יגמור למ"ש אלא מפני שהתחיל בהיתר ע"כ ואי גריס כגירסא דידן מאי ק"ל הא ר"י ס"ל כרבי יהושע דהלכתא כוותיה יע"ש והמעיין בדברי הר"ש שם יראה דגריס כגירסא דידן ומה שהכריח ממה שהקשה מההיא דר"י ג"כ דכוונת הר"ש ז"ל דמשמע ליה דהא דר"י אליבא דכ"ע אמרה מדחזינן בירושלמי דאותבי' ר"ל לר"י ממתני' דפ"ב דמעשרות דקתלי המעלה פירות מן הגליל ליהודה אוכל מהן עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך ותני עלה ואפי' לן אפי' שבת ומשני ליה מאי אפילו שבת ברוצה לשבות והשתא מאי ק"ל נימא דההיא ברייתא ר"א היא דאמר יגמור ומ"מ מה שתירץ הר"ש ז"ל דלא אמרינן יגמור אלא מפני שהתחיל בהיתר ק"ל דאכתי תיקשי ליה דר"י אדר"י דר"י גופיה קאמר דאין שבת קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ואי ס"ל דההוא דירושלמי איירי בפירות שנגמרה מלאכתו א"כ מאי ק"ל מדר"א הא ר"א ל"ק אלא באשכול שלא נגמרה מלאכתו כמ"ש

הר"ש ז"ל וצ"ע ולגירסת רבינו ז"ל יש לעיין דאם כן מאי פריך בגמ' מדר"א אדר"א הא ר"א קאמר דלא יגמור דס"ל דשבת קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכדס"ל במתני' דבשאר שני שבוע לא משום דשבת קבעה וכבר תמה בזה רש"ל ז"ל. ונלע"ד דס"ל לרבינו דהא דקא פריך בגמרא ממתני' דהיה אוכל באשכול לאו מדר"א אדר"א קא פריך כפרש"י ז"ל אלא ארבא דקא מבעיא ליה אי שבת קובעה בדבר שלא נגמרה מלאכתו ועדיפא מחצר או דילמא תרוייהו שוין הן דאהא קא פריך דמאי קא מבעיא ליה מלתא דפליגו בה תנאי דר"א ס"ל דאע"ג דחצר אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו שבת עדיפה מחצר וקובעת אפי' בדבר שלא נ"מ ולר"י אע"ג דחצר קובעת אפי' בדבר שלא נ"מ שבת גריעא מחצר ואינה קובעת אלא בשנ"מ ואם כן מאי קא מבעיא ליה ומשני התם כדקתני טעמא ר"ן אומר לא כשאמר ר"א יגמור בחצר יגמור כו' ואם כן נמצא דלכ"ע בין לר"א בין לר"י חצר קובעת בדבר שנ"מ ומאי דקא מיבעיא ליה לרבא היינו לסתמא דמתני' דידן דקתני המעביר תאנים כו' דס"ל דחצר אינה קובעת בדבר שלא נ"מ אי שבת נמי דינו כחצר או לא כנ"ל ודוק ודברי מרן ז"ל בזה הם דברים תמוהים הן במה שהקשה הן במה שתי' ועיין בספר מש"ל ז"ל מה שרצה לתרץ מוהר"י כולי ז"ל דיש מקום לצדד ולומר דשרי לעשר בשבת דבר שלא נ"מ כיון דמה"ת לא בא לעונת המעשרות ואיסורא דשבת רביע עלה מדרבנן לא הוי כמתקן ועוד מדאמרינן בפ' משילין וה"מ פירי דטבלי מאתמול וא"כ ה"נ כיון דפירות אלו לא הוו טבלי מאתמול כיון דלא נגמרה מלאכתן ואיסורא דשבת רביע עלייהו שרי לעשרם יע"ש:

והנה מ"ש דכיון דמן התורה לא באו לעונת המעשרות דאיסורא דשבת רביע עלייהו מדרבנן לא הוי כמתקן הא ליתא ואמינא לה מההיא דפ"ק דביצה די"ב ע"ב רב טובי ברי' דרב נחמיה הוה לי' גרבא דחמרא דתרומה אתא לקמי' דרב יוסף מהו לאמטויינהו לכהן האידנא כו' הרי מבואר דאפי' בדבר שאין חיובו אלא מדרבנן אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט שהרי הא דרב טובי בח"ל הוא דאין חיובו אלא מדרבנן כמ"ש הר"ן ז"ל ואם איתא דבדבר שחיובו מדרבנן מותר להפריש תרומות ומעשרות בי"ט מאי קא מיבעיא ליה מהו לאמטויי לכהן האידנא הא טעמא דאין מוליכין תרומה בי"ט היינו משום דאינו זכאי בהרמתה כדקתני מתני' ואם כן בתרומת ח"ל כיון דזכאי בהרמתה פשיטא ודאי דשרי בהולכתה דומיא דחלה ומתנות וכן משמע בהדיא מהא דאמרינן התם ד"ט ע"א אבוה דשמואל אמר אפילו גילגל עיסה מערב יו"ט אין מפריש ממנה חלתה ביום טוב והתם בחלת ח"ל אייריי דחיובא מדרבנן מדפריך עלה נימא פליגא דשמואל אאבוה דשמואל דאמר חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש כו' גם בפ' נוטל

דקמ"ב פרכינן התם אמתני' דקתני ר"י אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה ואמאי הא קא מתקן ומשני לה ע"ש וא"כ מאי קשי' ליה הא מדומע אין איסורו אלא מדרבנן דמדאורייתא ברובא בטיל גם בפרק מפנין דקכ"ח פרכינן התם אמתני' דקתני מפנין תרומה טמאה כו' אבל לא את הטבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן שזרעו בעציץ שאינו נקוב וא"א אמאי קא אסור במתני' לפנות את הטבל נימא מיגו דאי בעי מפריש עלה תרומה בשבת וחזי ליה השתא נמי חזי ליה כי היכי דאמרי' התם גבי דמאי גם בפרק בכל מערבין דף ל"ב אמתני' דקתני' מערבין בדמאי אבל לא בטבל פריך עלה פשיטא ומשני בטבל טבול מדרבנן וכי שרי להפריש בשבת אמאי אין מערבין הא חזי ליה אם מפריש עלה וכדאמרי' גבי דמאי דמערבין מהאי טעמא דאי בעי מפקיר לנכסי והוי עני וחזי ליה ולזה י"ל ע"פ מ"ש התוס' שם ד"ל ע"ב ד"ה וליפרוש עלה דאינו מועיל מה שראוי לתקנו אלא במידי דחזי השתא לשום אדם כגון תרומה דחזייא לכהנים והכריחו כן מדאמרינן דאין מערבין בהקדשות אע"ג דאפשר לאתשולי עלייהו ע"ש ואם כן משום הכי אין מערבין בטבל טבול מדרבנן אע"ג דאי בעי מתקן ליה כיון דהשתא מיהא לא מתקן ליה ולא דמי לדמאי דדמאי הא חזי מיהא השתא לעניים וכן מוכח בהדיא מהא דגרסינן בפרק יום הכיפורים דף פ"ב ע"ב אפשר בחול' פשיטא ל"צ בשבת בשבת נמי פשיטא טלטול דרבנן הוא הב"ע בעציץ שאינו נקוב דרבנן הרי בהדיא דאפי' עציץ שאינו נקוב ומעשר ירק דרבנן לא שרי לעשר בשבת כללא דמילתא מכל הנהו דוכתי דכתיבנא מוכח דאפי' בדבר שאין חיוב תרומתו אלא מדרבנן אמור רבנן דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט דלא כהרב הנזכר ומה שרצה להוכיח מדאמרי' פ"ב דביצה די"ח כלי שנטמא באב הטו' אין מטבילין אותו בי"ט בולד הטומא' מטבילין אותו בי"ט ופרש"י דבאב הטומא' כיון דטמא מן התורה הוה ליה כמתקן. בולד הטומאה כיון שאין טומאתו אלא מדרבנן לא מחזי כמתקן ע"ש י"ל דהתם שאני דלא מחזי כמתקן כולי האי כיון שאפי' קודם טבילה היה הכלי ראוי להשתמש בו לטמא ולמי שאינו אוכל חולין בטהרה וכמ"ש הרב המגיד פ"ד די"ט דין י"ז ע"ש: וא"נ דהתם שאני דאינו אלא כהדחת כלים בעלמא ומ"ה לא גזרו אלא באב הטומאה מה שאין כן בהגבהת תרומות ומעשרות דמתקן גמור הוא וקא עביד מעשה דקורא עליה שם תרומה ואוסרה לזרים ותדע מדחזינן התם לרבה ולר"י דהוצרכו למיהב טעמא אחרינ' להא דאין מטבילין כלים בשבת גזירה שמא יעבירנו ד"א בר"ה או משום גזירה שמא יסחוט וא"א תיפוק ליה משום מתקן דומיא דאין מגביהין תרומות ומעשרות מה"ט אלא משמע דהא לא חשיב מתקן גמור כמ"ש ועיין בשיטה מקובצת למוהר"ב שם. גם מ"ש דכיון דפירות אלו לא הוו

טבילי מאתמול שרי לעשרן נראה דיש לדקדק ע"ז מדפרכינן התם לרבה דאמר מוללין מלילות בי"ט אם כן מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ותנן לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה ופרש"י א"כ דמוללין מלילות בי"ט כו' והשתא א"א דפירות שלא נגמרה מלאכתן ובא שבת וקבען שרי לעשרן בשבת אם כן אדפריך לרבה לדידיה נמי מי ניחא הא מצינו תרומה שזכאי בהרמתה בה"ג וע"כ צ"ל דרוב תרומה קאמר ואם כן מאי ק"ל לרבה ואע"ג דההיא מתני' בי"ט קא מיירי מ"מ משמע דכי היכי דשבת קובעת למעשר ה"נ י"ט דיום טוב נמי מקרי שבת ותו שהרי טעמא דשבת קובעת למעשר היינו משום דכתיב וקראת לשבת עונג ואם כן מהאי טעמא י"ט נמי דינה הכי שהרי כתב רבינו פ"ו מה' י"ט דין י"ז דכשם שמצוה לכבד את השבת ולענגו כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ה' מכובד אבל ימים טובים נאמר בהם מקרא קודש ע"ש וכנ"ר דעת הר"ש ז"ל בריש פ"ד דדמאי שכתב וז"ל חברייא בשם רבי חנינה מפני כבוד שבת התירו רב ביבי בשם ר"ח אימת שבת עליו והוא אומר אמת כו' פי' אימת שבת עליו משום דאמרינן בפרק המביא דשבת קובעת למעשר עכ"ל ואילו שם בירוש' מבואר דבי"ט נמי דינא הכי דאוכל על פיו וע"כ היינו משום דאימת י"ט עליו. הנה מבואר די"ט נמי קובעת למעשר ועיין מ"ש רבינו ריש פרק ג' מה' אלו ודוק וכן מוכח ממה שכתב התוי"ט פ' המביא וז"ל עומד אדם על המוקצ' ע"ש לרבותא נקט ע"ש דאע"ג דסתם לן תנא כר"ש אפ"ה בהך מוקצה דגרוגרות וצמוקים מודה ר"ש כו' ע"ש והשתא א"א דשבת קובעת למעשר אבל י"ט לא א"כ מאי קשי' ליה דאמאי נקט במתני' ע"ש הא איצטריך למתני ע"ש לאשמועינן דדוקא ע"ש בשביעית אבל בשאר שני שבוע לא משום דשבת קובעת כדאמרינן בגמ' ואי הוה תני עי"ט לא מצי למתני' בשביעית דאפי' בשאר שני שבוע נמי כיון די"ט אינה קובעת ויש לדחות דמאי דק"ל להרב תוי"ט ז"ל היינו לפום מסקנא דשמעתין דמסיק רב שימי רב קאמרת רב לטעמיה דאמר תרומה קובעה וכ"ש שבת ואם כן היינו דק"ל דאמאי לא תני י"ט ואפי' בשאר שני שבוע ואי משום דאשמועינן רב דשבת קובעת הא שמעינן ליה מכ"ש דתרומה וכן מצאתי למאירי ז"ל שכתב בהדיא די"ט אינה קובעת שכתב וז"ל וכן יש מי שמפרש דהאי אפי' בחול דקאמר בי"ט קבעי למימר כלומר אמאי אשמועי' פלוגתייהו בשבת לישמו' פלוגתייהו בי"ט דהא בי"ט נמי שייך פלוגתא דבריר' ואמאי אשמועינן שבת אי לאו דאתא לאשמועינן דשבת קובעת דכתיב בה עונה ובי"ט דלא כתיב בה עונה לא ומשני האי דנקט שבת לאשמועינן דאפי' שבת טבל מוכן הוא עכ"ל ומ"מ נר' שד"ז שכתב החכם הנזכר ליתא מדאמרי' בגמ' אף אנן נמי תנינן עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית טעמא דשביעית דלאו בר עשורי הא בשאר שני שבוע ה"נ

דאסור מאי טעמא לאו משום דשבת קובעת והשתא א"א דשרי לעשרם בשבת כו' קשה דאמאי לא תני ע"ש בשאר שני שבוע ובתנאי שיעשרם בשבת אלא משמע דלא חשיבי כפירי דטבילי האידנא אלא דוקא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה דא"א להביאה לידי חיוב מערב יום טוב משום דאפייתה בי"ט ניחא ליה יותר דמה"ט הוא דשרינן אפייה בי"ט משא"כ בפירות שאפשר להביאם לידי חיוב ביום טוב ויש לי להכריח הדבר ממ"ש התוס' פ"ק דביצה ד"ג ע"א ד"ה הא ר"י וז"ל פרש"י כו' ועוד קשה לרבי היכן מצינו דזכאי בהרמתה בי"ט כו' א"כ נתחייבו מאתמול ואינו יכול להפרישו בי"ט ע"ש וי"ל בדבריהם דמאי קושיא הא לרבי משכחת לה שפיר תרומה דזכאי בהרמתה משהכניסה לבית ביום טוב דהשתא כיון דהוטבלו ביום טוב ודאי מפריש תרומה בי"ט מש"ה קאמר תלמודא דמתני' דקתני לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה ר"י בר יאודה היא דלרבי מצינו תרומה שזכאי בהרמתה בכה"ג וכן ראיתי בשיטה מקובצת למהור"ב שתי' כן משם רבו והק' עוד לפי' ר"ת דכי פריך ולרבי משכחת לה כגון שהכניס שיבולים לעשות מהם עיסה כו' אמאי לא פריך עדיפא מינה דלרבי משכחת לה כגון שהכניס השיבולים בי"ט לצורך מלילות דכיון דהוטבלו בי"ט מפריש מהם בי"ט ע"ש אמנם ע"פ מ"ש דברי התו' ז"ל נכונים בטעמם ויש להביא ראיה מדפרכינן התם לרבא דאמר מוללין ביו"ט א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ותנן כו' וא"א מאי פריך לרבא הא אפי' נימא דאין מוללין בי"ט תיקשי ליה מתני' דהא משכחת לה תרומה שזכאי בהרמתה בפירות או חיטים שנגמרו מלאכתן מעי"ט והכניסן לבית בי"ט דהשתא כיון דהוטבלו בי"ט הו"ל כפירות דטבילי האידנא ומפריש מהן בי"ט אלא ודאי משמע דמה"ט לא חשיב כפירות דטבילי האידנא כדי שיוכל להפריש מהן בי"ט כיון דבידו להכניסן מעי"ט ולהביאן לידי חיוב תרומה מעי"ט ול"ד לעיסה שמפריש ממנה חלתה בי"ט משום דהו"ל כפירי דטבילי האידנא דהתם שאני דאינו יכול להביאה לידי חיוב מעי"ט משום דאפייתה בי"ט ניחא ליה יותר דמה"ט הוא דשרינן אפיה בי"ט ולא מיקרי אוכל נפש שיכול לעשותו מעי"ט וכמו שכתב רש"י והתו' בר"פ אין צדין ע"ש וזה נראה לע"ד מה שאמרו בגמ' פרק אין משלין דל"ז והנ"מ פירי דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפרישינן דק"ק דאמאי הוצרך תלמודא להאריך ולומר כגון עיסה כו' היה לו לומר סתם אבל פירי דטבילי האידנא מפרישינן וממילא משתמע דעיסה מפרישין ממנה חלתה בי"ט דהוא כפירי דטבילי האידנא אלא דתלמודא הא אתא לאשמועינן דדוקא פירי דטבילי האידנא דומיא דעיסה דאי אפשר להביאה לידי חיוב בערב יום טוב מפרישין ממנה ביום טוב הא לאו הכי וכגון בשהכניס פירות או חטין בי"ט אע"ג דהוי

פירי דטבילי האידנא אין מפריש בי"ט כיון שבידו להביאו לידי חיוב תרומה מעי"ט וכמו שכתבנו והיינו דפרכינן לרבה דאמר מוללין בי"ט א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה דה"נ מלילת מלילות ופירוך קטניות בני יומן עדיפי טפי והו"ל כעיסה דמפרשינן ממנה חלתה בי"ט דמה"ט הוא דשרי רבא מלילה בי"ט וכמו שכ' המאירי בשיטת כ"י וז"ל ובדבעי מהו לפרוכינהו בי"ט דהא אפי' הויא מלאכה גמורה צורך אוכל נפש הוא וכ"ש הכא דדישה כלאחר יד הוא או דילמא הואיל ואפשר מעי"ט אסור מ"מ שמעינן אגב אורחין דכתישת חרדל מיהא שרי דהא חרדל לא אכיל ליה בעיניה ומה הועיל בפירוכה אם אינו יכול לכותשו אלא ודאי מותר דכתישה מיהא אם נידוך מעי"ט מפיג טעמו הוא כו' והכא מיהא קא בעי לה לענין הפרכה האי ודאי אפשר לעשות מעי"ט ואפי' הכי שרי ליה הואיל ובשבת לאו איסורא דאורייתא היא בי"ט לא גזור ואע"ג דכתיבנא לעיל דאפילו בדבר מד"ס אם אפשר לו לעשות מעי"ט אסור נ"ל דמלילת מלילות ופירוך קטניות בני יומן עדיפי טפי וכן ראיתי שכתב הרב הגדול עכ"ד ואי ת"ל מאי האי דפריך לעיל אביי לרבא דאמר מוללין בי"ט מברייתא דקתני המולל מעי"ט למחר מנפח על יד על יד ויאכל ואפילו בקינון ותמחוי מעי"ט אין ביום טוב לא ומאי קושיא אימא דברייתא חידוש' אשמועינן דל"מ דמוללין בי"ט ומנפח בקנון ותמחוי משום דמלילתה בי"ט עדיף יותר אלא אפי' מללן מעי"ט דהשתא הא חזינן דהאי גברא ניחא ליה מלילתה מעי"ט ואם כן הוה אמינא דאסור לנפח בקנון ותמחוי כיון דיכול לעשות מעי"ט קמל"ן דאפי"ה שרי וכן ראיתי למוהר"י גלאנטי שהקשה כן יע"ש י"ל דשפיר קא פריך דליתני המולל בי"ט דליכא למטעי ולומר דכשמללן מעי"ט אסור לנפח בקנון ותמחוי משום דיכול לעשותו מעי"ט דאם כן היכי קתני ברישא המולל מלילות מע"ש מנפח מיד ליד אבל לא בקנון ותמחוי ואם איתא מאי אריא ע"ש אפי' עי"ט נמי וכ"ש שבת אלא ודאי משמע דבי"ט שרי כנ"ל נכון ודוק ואיך שיהיה המורם מכל האמור דבפירות אפי' דטבילי האידנא לא שרי להפריש בי"ט ומעתה ע"כ לומר שמ"ש רבי' היה אוכל באשכול לא יגמור אכילתו עד שיעשר לאו למימרא דשרי לעשרן בשבת אלא דינא קאמר דאינו יכול לאכול עד שיעשר ונ"מ אם עבר ועישרן כנ"ל:

פרק ו

הלכה ה

זרעונין שהביאו שליש כו'. עיין מ"ש פ"ג מה' אישות ה' יוד:

פרק ט

הלכה ב

והתקינו שלא יהיה מפריש מן הדמאי אלא תרומת מעשר אבל מעשר ראשון כו'. כתב הרב משנ"ל ז"ל וז"ל וא"ת תרומת מעשר נמי נהי דצריך להפרישה לאחר שהפרישה מיהא ימכרנה לכהנים דהשתא ליכא אלא איסור גזל ונימא המע"ה ומדברי רבינו שכתב בסתם ונותנו לכהן משמע שנותנו בחנם כבר תי' רש"י ז"ל פ' ע"ע דמ"ח וז"ל ואחמור עליה שלא לעכבו אצלו ולמכור לכהן גזרה דילמא משהא לה לגביה ואכיל ליה אבל מעשר ראשון ומעשר עני מותרין לזרים וראיתי להטור י"ד סימן של"א שכתב וז"ל ומפריש א' מעשרה שבו לתרומת מעשר ומוכרו לכהן וכתב מרן שם דלמד דין זה מדין מעשר ראשון ומעשר עני ותמהני איך לא כתב דרש"י ורבינו חולקין על הטור וס"ל דתרומת מעשר נותנה לכהן בלא דמים אלו דבריו יע"ש ואנכי הדל אני תמה טובא על הטור ז"ל דס"ל דתרומת מעשר של דמאי מוכרה לכהן שלא כדעת רבינו ורש"י מהא דפרכינן פרק הזרוע דף קל"א לר"ח דאמר המזיק מתנות כהונה ואכלן פטור משום דהוי ממון שאין לו תובעין מברייתא דקתני תשעה נכסי כהן תרומה ותרומת מעשר וחלה כו' והדמאי והבכורים כו' למאי הלכתא לאו להוציאו בדיינים לא לכדתנן למה אמרו נכסי כהן שקונה בהם עבדים כו' והשתא לדעת הטור דס"ל דתרומת מעשר של דמאי מוכרו לכהן היכי הוה ס"ד לומר דנכסי כהן דקתני בברייתא להוציאו בדיינים דאם כן תיקשי ליה דהיכי מני בהדייהו דמאי דמוציאו בדיינים הרי אפי' לתנו אינו חייב מכ"ש להוציאו בדיינים וליכא למימר דודאי למאי דהוה ס"ד לומר דנכסי כהן דקתני בברייתא לענין להוציאו בדייני' קאמר ה"נ דהוה ס"ל ע"כ דתרומת מעשר של דמאי נותנו לכהן בלא דמים אמנם למאי דמסיק דנכסי כהן דקתני לענין שקונ' בהם עבדים ה"נ תרומה של דמאי מוכרה לכהן דהא ודאי בורכא היא דמי הכניסנו לשום מחלוקת בין המסקנא לס"ד ותו דא"כ הכי הו"ל למיפרך ותסברא והרי קתני דמאי ובר מן דין קשיא אצלי טובא לדעת הטור שדבריו הם הפך משנה ערוכה בריש פ"ב דערלה דתנן התם התרומה ותרומת מעשר של דמאי החלה כו' עולין בא' ומאה וצריך להרים ומבואר שם בירושלמי והביאו רבינו ז"ל בה' תרומה ובה' מאכ"א פי"א ה"ט דהתרומה צריך להרים והערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים מפני גזל השבט שהוא ממון של כהן ואם הוא דבר שאין הכהנים מקפידין עליו א"צ להרים כנודע והשתא אם איתא דתרומת מעשר של דמאי מוכרה לכהן היכי קתני מתני' דעולה בא' ומאה וצריך להרים הא משום אסורו דאית ביה הרי נתבטל ומשום גזל השבט נמי ליכא שהרי מוכרה לכהן ובירושלמי פרכינן עלה

התם רבי יונה בעי ולמה לא תנינן החלה והדמאי כו' א"ל ר"ח לבר לוליבא נוטל הוא דמיו מן השבט א"ל כן אמר שמואל שהוא נוטל דמיו מן השבט רבי מונה בשם ר"י אינו נוטל דמיו מן השבט למחר הוא מביא ודאי ואומר דמאי הוא כדי ליטול ממנו דמיו ופי' שם המפרש מהר"א ליב ז"ל שם דשמואל לתרץ קו' דר"י אתא דמשום הכי לא תני חלת דמאי משום דנוטל דמיו מן השבט ואם כן אינו צריך להרים ולא מיתניא ליה בהדי אינך דצריך להרים יע"ש והדבר תמוה איך נעלם מהטור ז"ל משנה ערוכה וצ"ע עוד כתב הרב מש"ל ז"ל וז"ל והתוס' פ"א דיומא ד"ט ד"ה מעשר כתבו והא דלא אמרינן בתרומה ג"כ דימכרנה לכהנים י"ל כיון דדבר מועט הוא שאינו אלא א' ממאה ועוד דמיה מועטים שהוא צריך למכרה בזול תיקנו רבנן שיתנה לכהנים והא דתנן דגר שנתגייר כו' ואם ס' חייב וקאמר עלה בירושלמי דמוכרה לכהן לפי דברי התוס' י"ל דשאני התם דחלה הוא דבר מרובה אך לרש"י ק' דה"נ גבי חלה נימא דילמא כי משהא לה גביה אכיל ליה י"ל דשאני הכא גבי דמאי דמיקל ואכיל לתרומת מעשר שבו משום דסבר רוב ע"ה מעשרין ומשום הכי חיישינן דילמא אכיל ליה אבל התם גבי חלה ליכא למיחש כו' מ"מ אני מסתפק באותה ששנינו בריש פ"ג דדמאי הלוקח מן הנחתום כו' נוטל כדי תרומת מעשר כו' וחלה אם שיעור החלה יכול למוכרה לכהן כדברי התוס' דכתבו דטעמא שאינו מוכר הוא משום דהוי דבר מועט כו' יע"ש ולא ידעתי מה מקום יש להסתפק שהרי מבואר בירושלמי שכתבנו דבמחלוקת היא שנויה דר"ח ושמואל ס"ל דחלת דמאי נוטל דמיו מן השבט ור' מונה ס"ל דאינו נוטל משום דחיישינן למחר מביא ודאי ואומר דמאי והנראה דאשתמיטיה מיניה דברי הירושלמי הללו ועיין שם בהרב שדה יהושע ומ"מ י"ל לר"ח דס"ל דחלת דמאי נוטל דמיו מן השבט מ"ש דבתרומה ומעשר של דמאי אינו נוטל ובשלמא לדעת התוס' דטעמא דתרומה שאינו מוכר משום דהוי דבר מועט איכא למימר דהיינו טעמא דר"ח ושמואל דס"ל דבחלה כיון שהוא דבר מרובה לא תקינו רבנן אכן לדעת רש"י ז"ל דס"ל דהיינו טעמא דתרומה משום דחיישינן דילמא משהי ואכיל לה ה"נ גבי חלת דמאי ניחוש והכא לא שייך תירוץ המש"ל שתי' להה"א דגר שנתגייר וראיתי להרב שדה יאושע ז"ל דברים תמוהים שכתב וז"ל ור"ח נוטל הוא דמיו מן השבט כו' ואע"ג דבתרומת מעשר של דמאי נותנה לכהן ואינו נוטל דמיו מן השבט שאני התם דידעינן ודאי שלא תרם אבל חלה מוצי' כו' יע"ש והוא תימא שהרי קי"ל דרוב ע"ה מעשרין הם ולדעת רש"י י"ל דס"ל לר"ח ושמואל דדוקא גבי תרומת מעשר כיון דדבר מועט הוא משום הכי חששו דילמא משהי ליה ואפקרינהו רבנן לממוניה ויהבו לכהן אמנם בחלה כיון שדבר מרובה הוא משום חששא דילמא משהי לא אפקרינהו

רבנן לנכסיה דלאיבוד מועט לא חששו וחדית ליה ר' מונה דאפי' בחלה נמי אינו נוטל דמיו משום דלמחר מביא ודאי ואומר דמאי הוא ומן האמור בענין מבואר דמה שהוצרכו רש"י והתוס' לתת טעם לתרומת מעשר של דמאי מטעמא דהוי דבר מועט וא"נ משום דילמא משהי לה לא הוצרכו לזה אלא אליבא דר"ח ושמואל דס"ל דבחלת דמאי נוטל דמיו מן השבט דלר' מונה דס"ל דאינו נוטל דמים משום דלמחר מביא ודאי ואומר דמאי מה"ט נמי איכא למימר נמי גבי תרומה דאינו נוטל דמים ומ"מ אני תמיה דהי"ל להתוס' ז"ל להזכיר הירושלמי הלזו ודוק ועיין במ"ש רש"י ז"ל בפ"ק דבכורות די"א ע"ב ד"ה דמאי וז"ל וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו והאי דמאי כו' יע"ש ודוק ודע דמהירושלמי הלזו שהביא הרב מש"ל גבי גר שנתגייר דקתני מתני' אם ספק חייב ואמרו בירושלמי דמוכרה לכהן ק' אצלי למ"ש התוס' פרק הספינה דפ"א ע"ב ד"ה אלא מעשר ראשון דלוי הוא שכתבו וז"ל ואע"ג דדמאי אינו מחוייב ליתנו מספק משום דמצי אמר אייתי ראיה ושקול אומר רשב"א כו' ועוד דמאי דלא הוי אלא ספק דרבנן אין צריך לקיים מצוה דנתינה א"ד יע"ש אשר מבואר מדבריהם דדוקא גבי דמאי דהוי ספק דרבנן דרוב עמי הארץ מעשרין הם אינו מחוייב ליתנו אבל בס' שקול אע"ג דקי"ל דהמוציא מע"ה מחוייב לקיים מצות נתינה מספק והדבר קשה דאם כן גבי גר שנתגייר כיון דספק דאורייתא הוא היכי קאמר בירושלמי דמוכר לכהן הא לא מקיים מצות נתינה ומספק חייב לקיים כמ"ש ז"ל וכן קשה ממתניתין דר"פ נושאים על האנוסה דקתני הגדילו התערובות כו' ומוכרין את התרומה והדמים שלהם דכיון דספק שקול הוא הא מיהא חייב לקיים מצות נתינה מס' ואולי יש לחלק דהתם שאני דגברא גופי' לאו בר חיובא הוא דשמא הוא כהן ואינו מצווה על מצות נתינה כלל משא"כ בההוא דבכורים דגברא בר חיובא הוא ומצווה הוא על הנתינה אלא דמספ"ל לפירות הללו אם יש בהם מצות נתינה או לא והלכך חייב לקיים מצות נתינה מס' וכן ההוא דגר שנתגייר יש ליישב דהתם שאני דמספ"ל בשעת הגלגול אם היה גוי ולא הוי בר חיובא כלל כנ"ל נכון ועדיין צ"ע ועוד י"ל דעיסה שאני דבחזקת פטורה קיימא כדאיתא בפרק הזרוע דקל"ד ע"א משא"כ הכא גבי בכורים דאין כאן חזקה לא לפטור ולא לחיוב אך ק' לי מהא דגרסינן בבכורות מת אחד מהם יחלוקו דברי ר"ט ר"ע אומר המע"ה כו' הרי דאע"ג דליכא למימר בהו בחזקת פטור קאי כגון בא' שהיה ודאי בכור אצלו ואם מת אחד מהם אומר לכהן הבא ראיה וטול ואינו מחוייב לקיים מצות נתינה מס' אע"ג דספק דאורייתא הוא ובחולין דע"ט אמרינן דתייש הבא על הצבייה אומר לכהן הבא ראיה דחוששין לזרע האב וטול ואע"ג דספק דאוריי' הוא אינו מחוייב לקיים מצות נתינה מס' ועיין במהרימ"ט ח"א סי'

ל"ט שהקשה על סוגיא דפרק הזרוע דאמרי' קמה הואיל ובחזקת חיובא קיימא לא אמרי' המע"ה מההיא סוגיא דתיקן ריב"ם דמעשר ראשון ומ"ש מפרישן והן שלו אע"ג דפירות הללו בחזקת חיוב הפרשת מעשרות קיימי ואפ"ה אמרינן המע"ה והנראה דאישתמיט מיניה דברי התוס' הללו שכתבו דשאני דמאי דספק דרבנן הוא ודוק ובהיותי בענין זה ראיתי להרב החידושין בפ"א דקידושין כ"ז גבי מעשר דר"ג והזקנים שהיו באים בספינה דברים תמוהים שכתב שם ליישב קו' התוס' והמפרשי' דאמאי לא הפריש ר"ג תרומה גדולה וז"ל ואיכא דאמרי דמאי היה ולכך לא חשש ר"ג להפריש שלא מן המוקף ולא חשש נמי אם יצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו דדמאי קיל דרוב ע"ה מעשרין הם והיינו דלא הפריש ר"ג תרומה גדולה לפי שע"ה מפרישין ת"ג עכ"ד ואשתומם על המראה איך יצאו דברים אלו מפה קדוש דהא קי"ל הלכה רווחת דאין מפרישין מן הדמאי אלא תרומת מעשר בלבד אבל מ"א ומ"ע מפרישן והן שלו וא"כ תימא על עצמך אי מעשה דר"ג דמאי היה למה זה הוצרך ליתן מ"ע לר"י ומ"ע לר"ע וליכא למימר דר"ג לפנים משורת הדין הוא דעבד ומדת חסידות שנו כאן דהא ליתא שהרי בפ"ק דמציעא דף י"א אמרי' אמר רבא שפיר עבד דלא קבלה וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו בחליפין אלא טובת הנאה אינה ממון לקנות בחליפין הכי נמי טובת הנאה אינו ממון לקנות אג"ק ולא היא מתנות כהונה נתינה כתיבה בהו חליפין דרך מקח וממכר הוא מטלטלי אג"ק נתינה אלימתא הוא והשתא אם איתא דר"ג מידת חסידות הוא דעבד ומן הדין לא היה חייב ליתנם לר"י ולר"ע אם כן היכא קאמר טובת הנאה אינה ממון לקנות בחליפין הרי ממון גמור הוא דאי בעי לא יהיב להו מידי וכן נמי קשה ממאי דמסיק מ"כ נתינה כתיבה חליפין דרך מו"מ הוא הא כיון דדמאי הוא רשאי למוכרם וממונו הוא וכ"ש להקנותם בחליפין והדק"ל וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו בחליפין ואולי נאמר דר"ג ע"כ היה צריך להשכיר המקום לר"י משום תרומת מעשר שבו דלתרומת מעשר כיון דע"כ צריך ליתנו לכהן ואינו יכול למוכרו כדעת רבינו ורש"י ז"ל וכמו שהוכחנו לעיל בראיות ברורות שלא כדעת הטור א"כ אינו יכול להקנות ר"י לרב"ע תרומת מעשר בחליפין כיון דאין לו לר"י בו אלא טובת הנאה וכיון שהוצרך להשכיר המקום לר"י ולהקנותו בקנין אגב עשה ג"כ כמו כן במ"ע לר"ע ורבא הכי פריך דאם איתא דטובת הנאה ממון היה לו להקנותו בחליפין ולא היה צריך ר"ג לקנין אגב כלל אבל מכיון דטובת הנאה אינה ממון והוצרך להקנות בקנין אגב לר"י משום תרומת מעשר שבו אקני ליה לר"מ נמי בקנין אגב כנ"ל:

מעשה חושב (**שעז**) הא משום איסורו דאית בי' הרי נתבטל. ומשום גזל השבט נמי

ליכא. שהרי מוכרה לכהן כו'. בתשובה כתבתי לתמוה על הרב בעל תפארת ישראל על משניות. שכתב דצריך להרים. משום דאכתי הוי גזל השבט מה שצריך למכור התרומה לכהן בזול. אי לא נתבטל. ע"ש. והקשיתי עליו מהירושלמי. שכתב דתרומת הכליסים או שעורים אדומים שנתערבו. אין צריך להרים. וא"כ מכש"כ שאין צריך להרים בשביל האי פורתא דמוזיל לגבי כהן. וכעת אני רואה שהגאון המחבר ז"ל רמז על זה בקיצור. שכתב דאם הוא דבר שאין הכהנים מקפידים עליו. אין צריך להרים. ושם הארכתי:

ומ"ש התוס' בפ"ק דיומא גבי תרומה של דמאי. דהוא דבר מועט. ומש"ה לא אמרינן בה דימכרנה לכהן. עיקר סברתם הוא מטעמא דאינה אלא אחד ממאה. ולסניף בעלמא כתבו דצריך למוכרה בזול ומ"מ מהאי דהירושלמי הנ"ל. דאין צריך להרים דבר שאין הכהנים מקפידין עליו. אין כל כך תיובתא על הטור. משום די"ל כמ"ש הרב תירוץ הנ"ל. דצריך להרים בתרומת מעשר של דמאי. משום גזל השבט. דצריך למכור בזול וכנ"ל. וה"ט. דניהו דבתרומת הכליסים וכדומה אין הכהנים מקפידים. מ"מ כאן צריך להרים. משום דאל"כ הרי יערבו בידים תרומת מעשר של דמאי באחד ומאה. כדי שיתבטל. ולא יצטרכו להרים ולמכור בזול. ונמצא שיפסידו הכהנים מליקח בזול כל תרומת מעשר של דמאי שבעולם. דאי לא ערבוהו. הוה לקחוהו בזול. וכיון דרוב ע"ה מעשרין הן. חיישינן שיערבו במזיד. וכעין שכתב רש"י בסוטה דף מ"ח ע"א בד"ה מפריש כו' וז"ל. דלמא כי משהי לי' גבי' אכיל לי' וע"ש (והיינו דמשום דרוב ע"ה מעשרין הן יסמוך על הרוב). ולפיכך יש קפידא בזה לכהנים. משא"כ תרומת הכליסים וכדומה. דגרועה. ליכא חשש דיערבו בידים בשביל תרומה גרועה כזו. ובפרט בתרומת כליסים ודאית. דממנ"פ לא שייך חשש עירוב בידים. כיון דאסורה מה"ת. וגם בדמאי בתרומת מעשר גרועה. אע"ג דאינה אסורה אלא מדרבנן. מ"מ ליכא חשש עירוב בידים משום דאינו מקפיד למכור תרומה גרועה בזול. ולא יערבה בידים. וא"כ לפ"ז אין תיובתא על הטור נמי ממתניתין דפ"ב דערלה. משום די"ל דאיכא קפידא לכהנים. אי נימא דתרומת מעשר של דמאי א"צ להרים. דכיון דרוב בעלי השדות ע"ה נינהו. והלוקחים מע"ה אם יערבו תרומת מעשר. הרי יפסידו הכהנים. דהא לא יהי' בידם ליקחו בזול. מש"ה צריך להרים. כדי שיצטרכו למכור בזול את התרומת מעשר שנתערב. ומכש"כ שלא יערבו בידם. כן יש ליישב דעת הטור בדוחק. וגם הך דחולין פ' הזרוע יש לדחוק. דיוצאה בדיינים כשנותן לו הכהן כשער הזול. ואין מניחין לו להפסיד תרומה בידים. או להניחה עד שתירקב. או מטעמא דשמא יבוא לאכלו. אלא דלרש"י ז"ל מה"ט צריך ליתנה לכהן בחנם. ולהטור כשער הזול. ואפשר דלדעת הטור. באמת צריך להפריש מיד כשלוקח מע"ה. ולמכור התרומת

מעשר שבו לכהן. ואסור לשהות במכירה. ואם שהה במכירה קנסינן לי' שיתנה לכהן בחנם. ומתניתין דפ"ב דערלה. וסוגיא דפ' הזרוע מיירי בשכבר שהה. ובאופן זה יש לדחוק ולקרב דעת הטור לדעת רש"י ז"ל. דהא לטעמי' דרש"י ז"ל נמי אינו מרווח כל כך האי דפ' הזרוע. שהרי משום גזירה דדילמא אכיל מינה כשמשהה לה לא שייך לומר להוציאה בדיינים דליהוי נכסי כהן. דהא אי בעי מערבה בתרומה ודאי וכדומה באופן שיסתלק החשש דשמא יבוא לאכלה. וא"כ הרי לא שייך כ"כ לומר בתרומת מעשר של דמאי שיוצאה בדיינים לכהן בעכ"ר של הבעלים. ויש לומר עוד בפשיטות. דממתניתין דערלה הנ"ל אין תיובתא על הטור ז"ל משום דהך מתניתין ר"מ היא. דמחמיר בדבריהם כמו בשל תורה. דתנינן הרואה כתם הרי היא מקולקלת. וכדאיתא בירושלמי. הביאו הר"ש ומו"ז ז"ל בתיו"ט. אבל לדידן אין חומר בת"מ של דמאי כודאי. אלא לענין איסורא. אבל לא לענין ממונא ומש"ה מוכרה לכהן:

גם י"ל שדברי הטור ז"ל אינם היפך דברי המשנה הנ"ל בפ"ב דערלה. דלמ"ש התוס' בבכורות דף כ"ב ע"ב בד"ה תעלה כו'. דתרומה טמאה שנתערבה במאה חולין. אע"פ שנתבטלה מ"מ קדושת תרומה יש בה. וצריך להעלותה. וכ"כ הר"ש פ"ה דתרומה וכ"כ הרא"ש. דלא כפ"ה בבכורות שם. א"כ לפ"ז אין תימא כלל על הטור. דכמו בתרומה טמאה שנפלה במאה דלית בה משום גזל השבט. ואפ"ה צריך להעלותה. משום דבקדושתה קיימא. (וצריך ליתנה לכהן שיאכלנה קליות וכמ"ש הרא"ש שם) ה"נ בתרומת מעשר של דמאי צריך להרים משום דמ"מ בקדושה שלה מדרבנן קיימא ואע"פ שאין בה משום גזל השבט אפ"ה צריך להרים ולמכרה לכהן ולא דמי לערלה כלל ועיין מ"ש התוס' בבכורות בדף הנ"ל בסד"ה תירום ותירקב כו' ודוק:

פרק יא

הלכה ט

המוצא פירות בדרך כו'. משנה פ"ב דמכשירין ותנן עוד התם אוצר שישראל ועכו"ם מטילין לתוכו אם רוב כו' ודאי וחכ"א אפי' כלם עע"ז וישראל אחד מטיל לתוכו אם רוב כו' ורבינו ז"ל השמיט חלוקה הלזו וראיתי להתי"ט שהקשה וז"ל ולא ידענא טעמא מאי דאפי' ודאי תרומה עולה בא' וק' ותרומת מעשר אינו אלא א' מק' נמצא בשיש עוד מעע"א בלבד נתבטלה ולהרים נמי א"צ דטעמא דמרים פי' הרע"ב שהוא משום גזל השבט א"ד ורואה אני דבריו מן המתמיהין דמה שהקשה דאפילו ודאי תרומה עולה בא' וק' לא ידענא מאי ק"ל דאף על גב דתרומת מעשר עולה בא' וק' מכל מקום טבל הטבול

לתרומת מעשר אפי' באלף לא בטיל משום דהו"ל דשיל"מ וצריך להפריש עליו ממקום אחר כנודע גם מ"ש דאפי' להרים א"צ כיון דמטעם ספק הוא לא ידעתי איך השתמיט משנה ערוכה רפי"ב דערלה דקתני התם בהדיא דתרומת מעשר של דמאי צריך להרים ובחלת דמאי דוקא הוא דאיפליגו בירושלמי שם ועיין מה שהארכתי בזה בפנים פ"ט מה' אלו ע"ש ודוק: